

Ramnäs barnkoloni i Åsa

Av Bengt Antonsson 2013-07-28

Föreningar mot tuberkulos.

1904 bildades Svenska nationalföreningen mot tuberkulos, (1987 namnändrad till Hjärt-lungfonden, Svenska nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar) av bland andra kronprins Gustav och Selma Lagerlöf. Det bildades också länsföreningar mot tuberkulos och lokalföreningar i socknarna. Västmanlands läns förening mot tuberkulos hade *till uppgift att med till buds stående medel, upplysning, understöd och dispensärverksamhet* (förebyggande vård och kontroll av tbc) *m. m., verka för bekämpandet av tuberkulos inom Västmanlands län*. Det bildades genom åren ett 15-tal lokalföreningar som bidrog med mat och kläder, bekostade sanatorievistelser och barnkolonier. 1/3 av föreningarna drev dispensärverksamhet med anställda sjuksköterskor.

1923 fanns i länet 8 lokalföreningar i socknar med 34 884 innevånare och 246 tbc-sjuka varav 55 remitterades till sanatorier.

1937 fanns i 10 lokalföreningar i socknar med 78 400 innevånare där 890 hem anlidade dispensärerna och där 102 personer hade tbc, 69 remitterades till sanatorier, 43 personer dog i sjukdomen.

1938 överfördes dispensärvården till landstingen efter riksdagsbeslut.

1942 fick länsföreningen 8 225 kr från landstinget att överlämna till lokalföreningar, för hjälp att sända barn till egna eller andras kolonier, högst 40 barn i varje förening, enligt följande:

Förening	Barn, totalt	Barn m bidrag	Belopp	Medlemmar	Plats för koloni	Kostnad per dag	Genomsn. viktökning
Arboga	39	30	1 050	99	Kronön, Skinnskatteberg	2.60	2,00 kg
Karbenning	1	1	35	222	Åsa, Halland		
Kungsör	30	30	1 050	108	Ramsberg	2.13	2,50 kg
Köping		0		204	-		
Norberg	40	40	1 400	396	Örbäck, Karbenning	1.72	1,20 kg
Ramnäs	15	17	592	397	Åsa, Halland	1.79	2,67 kg
	3				Rävnäs, Ramnäs		
Sala	84	40	1 400	167	Östa, Nora	2.—	2,34 kg
	34				Axholm, Fläckebo	2.59	1,94 kg
Skultuna		0		521	-		
Sura	44	0		506	Förslövsholm, Skåne	3.41	3,10 kg
Tillberga	8	0		117	Rävnäs, Ramnäs	2.30	4,10 kg
Västanfors	59	30	1 050	525	Hedbyn, Söderbärke	2.59	1,60 kg
Västervåla	7	7	245	128	Åsa, Halland	2.57	2,00 kg
Västerås	50	40	1 400	363	Lindersnäs, Varberg	2.50	2,40 kg
	1				Kolbäcks barnhem		

Barnens hälsotillstånd var mycket gott på alla kolonier utom för barnen från Västerås, Kungsör och Tillberga som var gott och Ramnäs som var mindre gott. 1907 började försäljning av majblommor för finansiellt stöd, Förstamajblommans riksförbund stiftades våren 1907 och verkade genom lokalkommittéer. I början av 1920-talet anordnades sommarsanatorier för barn och när tuberkulosen i mitten av 1900-talet utrotats i Sverige fortsatte barnkoloniverksamheten. Ramnäs sockens lokalförening mot tuberkulos, bildad 1919, upplöstes 1965 och överlämnade enligt stadgarna sina tillgångar till Surahammars kommun som utfäste sig att driva verksamheten vidare, enligt kommundirektören därför *att även om TBC eliminerats kvarstod cp, astma och andra sjukdomar som motiverade denna form av hjälpverksamhet*. Surahammars kommun köpte 1967 barnkolonin i Stora Hult vid Skälderviken i nordvästra Skåne för 50 000 kr av Sura sockens förening mot tuberkulos dit verksamheten flyttades 1969.

Barnkolonierna i Sverige.

Den första svenska barnkolonin ordnades 1884 på Häverö i Stockholms skärgård efter schweizisk förebild. Tyska skolan i Stockholm skickade 18 barn på sommarvistelse i 8 veckor under ledning av lärarinnan Agnes Lagerstedt. Barnen skulle kroppsligt och själsligt återhämtas och även uppfostras. Barnkolonierna finansierades av fackföreningar, Barnens Dag, Solstickan, Majblomman, kyrkor, kommuner, landsting och stat. Med tiden kom verksamheten på 1960- och 1970-talen att bli ett komplement till den kommunala barnomsorgen. Från 1948 blev kommunernas barnavårdsnämnder skyldiga att bidra med medel. Den första föreningen bildades i Stockholm 1885. 1936 publicerade Statens fattigvårds- och barnavårdsinspektion "Råd och anvisningar för anordnande av sommarkolonier". 1938 gav Socialstyrelsen ut råd och anvisningar och blev 1945 tillsynsmyndighet för kolonierna och fortsatte ge ut råd för verksamheten 1945, 1954 och 1975. Den rekommenderade vistelsetiden sjönk från 8 veckor till en månad. 1960 fanns 581 barnkolonier i Sverige varav 12 i halländska Åsa. I Ramnäs drev KFUM/KFUK barnkoloni vid Rävsnäs och i Västervåla fanns Solstickan i Ennora och två i Trummelsberg, några år samtidigt, drivna av Surahammars kommun och Västerås stad.

Ramnäs barnkoloni i Åsa

1935 ordnade Ramnäs tuberkulosförening tillsammans med Västervåla tuberkulosförening barnkoloni vid lantbrukaren Otto Lindströms gård på Ölmanäs utanför Åsa. Fru Signe Lindström och handlare Gustav Bengtsson i Åsa föreslog:

Dagordning

<i>Kl 8</i>	<i>Uppstigning</i>	<i>3.30</i>	<i>Mellanmål</i>
<i>8,30</i>	<i>Frukost</i>	<i>6</i>	<i>Kvällsmat</i>
<i>10,30 – 12.30</i>	<i>Bad</i>	<i>7.30</i>	<i>Aftonbön</i>
<i>1</i>	<i>Middag</i>	<i>8</i>	<i>Sänggående</i>
<i>2 -3</i>	<i>Middagsvila</i>		

Frukosten består av välling ostmörgås (1 mjuk). På söndagen choklad o smörgås med pålägg (2 mjuka).

Mellanmålet består av mjölk o skorpor (ibland saft). På söndagen kaffe o vetebröd.

Kvällsmaten består av gröt o mjölk o smörgås. På söndagen vitgröt.

Matsedel för

	1:sta veckan	2:dra veckan
söndag:	Kalops	Köttfärs
	Saftsoppa	Fruktsoppa
måndag:	Köttpudding	Makaroner m fläsk
	Saftkräm	Fruktkräm
tisdag:	Spenatsoppa	Spenat m fläsk (potatis)
	Pannkaka	Surmjölk
onsdag:	Sill och potatis	Fisk
	Surmjölk	Mannagrynskaka m saftsås
torsdag	Ärter och fläsk	Ärter och fläsk
	Pannkaka	Pannkaka
fredag:	Pudding	Potatispuré och korv
	Rabarbersoppa	Saftsoppa
lördag:	Fisk	Sill och potatis
	Risgrynspudding	Surmjölk

Agda Ericsson i Ramnäs föreslog i brev förbättringar att barnen skulle få ett ägg vid frukosten, om det skulle ställa sig för dyrt, åtminstone varannan dag. Både hon och herr M(almgård, lokalföreningens ordförande) tyckte barnen kunde stiga upp 7.30.

13 barn från Ramnäs och 11 barn från Västervåla sändes till Åsa att vistas där från 19 juni till 1 augusti, 43 dagar, till en kostnad av 1.32 kr per barn.

Syster Anna Larsson skrev brevkort den 19 juni till Grosshandlare Carl Svensson, Ängelsberg (föreningens vice ordförande och kassör) och rapporterade *att alla var lyckligt och väl framme, det var faktiskt sommar*.

1939 flyttade Ramnäs sockens lokalförening mot tuberkulos barnkolonin från Ölmanäs till en nyinköpt villa i två plan i Åsa vid nuvarande Ramnäsvägen i utkanten av ett bostadsområde nedanför ett berg med väderkvarn, skild från havet av såväl E6an som Väst kustbanan. Villan hade ett förflutet som den första sommarvillan i Åsa. Den flyttades 1922 till platsen av Morspetter och Karl Åsberg. Den hade uppförts ungefär 1905 av en änka, kallad Bosellskan. Hon hade sålt gården Kläppa 2 och byggt den stora villan på ofri grund. Bosellskan dog 1916 och den nye ägaren på gården ville inte bo i huset eftersom det spökade ...? Huset köptes då av en rik kaffe-grosshandlare från Göteborg som hette Isander och flyttades till den nya tomten på Åsa 3. Först användes huset sommartid av familjen Isander och, när mannen dog, året runt av änkan och sonen Eskil. Änkan levde på allt för stor fot, kaffepengarna tog slut och huset fick säljas. Ramnäs betalade 22 500 kr för fastigheten som hade plats för 22 barn.

Affären finansierades bland andra av staten genom Allmänna arvsfonden med 5 000 kr. Arvsfonden hjälpte även till med 5 200 vid en tillbyggnad 1942 för 8 barn och med 2 550 kr till en ny matsal på 1950-talet. Det var ett hus i två våningar med 10 rum, inklusive den tillbyggda matsalen, med stor trädgård.

Ryggåsstuga på tomten, från början båtsmansbostad på 1700-talet. Revs troligen innan Ramnäs köpte. Fotot från 1901 tillhör Ölmevalla Bygdegille.

Isanders hus. Fotot tillhör Ölmevalla Bygdegille.

Före detta kolonin 1975. Fotot tillhör Wivi Lindell.

På 1930-talet vistades barnen 6 - 8 veckor på kolonin, senare sändes vanligen varje år två grupper barn med 20 till 28 i varje grupp att vistas 2 – 3 veckor fram till sista året 1968. Åtminstone fram till början av 1940-talet hade dispensärläkaren att intyga att barnen var tuberkuloshotade.

	Barn från Ramnäs	Barn från Västervåla	Barn från Karbenning	Barn från Fläckebo
1935	13	11		
1936	?	10		
1937	15	11		
1938	15	12		
1939	20	10		
1940	3	0		
1941	11	8		
1942	15	7	1	
1943	Epidemi,	verksamheten	inställd	
1944	18	8	4	2
1945	25	5	2	

Några år hyrdes en sommarstuga som bostad åt personalen, en föreståndare, en kock och tre övriga. På vintrarna utnyttjades byggnaden några år som skola. I mitten av 1960-talet tog Surahammars kommun över verksamheten och koloniverksamheten flyttades

till Stora Hult och pågick till 1980. Byggnaden, taxerad till 57 000 kr, såldes 1969 till Löftadalens kommun att bli skola och ungdomsgård. Huset revs under 1990-talet.

Åsa barnkoloni 1947

- 1 Wivi Pettersson (Lindell)
- 2 Astrid Pettersson (Wivis mamma)
- 3 Ines Öhrberg
- 4 Arthur Pettersson
- 5 Margaretha Öhrberg (Brännström)
- 6 Janet Moell (Thorssen)
- 7 Sonja Thorssen
- 8 Sonja Eriksson (Ramberg)
- 9 Inga-Lisa Gustavsson
- 10 Karin Pettersson (Borg)
- 11 Gun Pettersson (Camitz)
- 12 Gun Söderström (Israelsson)
- 13 Carola Graf (Holmström)
- 14 Bernt From (Ernfridsson)
- 15 Elsy Johansson
- 16 Margith Brandberg (Stahre)
- 17 Lennart Jansson
- 18 Berith Karlström
- 19 Ola Jansson
- 20 Bo Nilsson

Fotot tillhör Wivi Lindell.

Åsa 1939. Barn från Ängelsberg, Virsbo, Seglingsberg och Ramnäs med ledarna Märta Johansson, Säter, Margit Gustavsson, Ängelsberg, Viola Andersson och Karin Norman, Ramnäs. Foto Ramnäs-Virsbo Hembygdsförening.

Åsa 1947. Ledarna från vänster Wivi Lindell, Inga-Lisa Pettersson, Rudolf "Rulle" Öhrberg, Inez Öhrberg och Astrid Pettersson, Fotot tillhör Wivi Lindell.

Åsa 1961. Ledarna Signe Öström, Ester Moell, Anita Öhrman, Ulla Flodström, Inga-Lill Gustavsson, Britt-Marie Gustavsson och Birgitta Sandberg. Foto Ramnäs-Virsbo Hembygdsförening.

Åsa 1947. Fotot tillhör Wivi Lindell.

Kolonivistelserna var populära, fler sökte än som kunde beredas plats. Ansökningshandlingarna innehöll under senare tid uppgifter om barnens eventuella sjukdomar och vaccinerings- samt föräldrarnas inkomster. Lärare, skolsköterska och skolläkare hade att yttra sig. Barnen läkarundersöktes, före, efter och under kolonivistelsen. Slutligen skulle kolonins föreståndare yttra sig.

1944 hade de 8 barnen från Västervåla, 7 – 11 år gamla, att ta med sig:

2 badhanddukar, 1 baddräkt, 2 nattskjortor, 3 omgångar underkläder, 1 yllekofta, 1 kudde, 1 filt, 2 lakan, 1 örngott, allt skulle vara märkt och uppfört på lista. Alla ransoneringskort, klädkort, även kort på extra tilldelning.

1946 var två grupper om vardera omkring 25 barn, hälften flickor, tre veckor i Åsa. De reste i abonnerad tågupé med 5 ledare, några från skolköket i Ramnäs. Kolonin låg i ett bostadsområde nära havet, barnen lekte, badade och tog simborgarmärket. Varje dag hämtades från affären mat som drogs hem i cykelkärra. Det var tävling kolonierna emellan om vilken husmor som lyckades öka barnens medelvikt mest, och det barn som ökade mest fick choklad i pris. 1939 ökade de 10 barnen från Västervåla i genomsnitt 2 kg, som minst 0,4 kg, som mest 4 kg.

Sedan Surahammars kommun flyttat verksamheten till Stora Hult sändes tre grupper om vardera 15 personer med buss och man gjorde dagsutflykter till bland andra Liseberg och Hallands Väderö.

Kungsörs lokalförening mot tuberkulos

Kungsörs Tuberkulosförening bildades 1905 och startade 1906 ett barnhem för friska barn från tuberkulösa familjer. 1908 flyttades verksamheten till en särskild barnhembyggnad kallad Barnskyddet. Den hade plats för 25 barn med pojkarna på den övre våningen och flickorna på den undre. De flesta barnen kom från Stockholm, några få från Västmanland och kunde ibland bo där i tre-fyra år. Från 1941 drevs barnkoloni vid Ölsjöbadet i Ramsberg med ett trettiotal barn varje år. 1961 överfördes denna verksamhet till Kungsörs kommun, huset vid Ölsjön kallas Barnkolonin än i dag.

Norbergs lokalförening mot tuberkulos

Norberg Tuberkulosförening bildades den 8 oktober 1905 vid sammanträde i Godtemplarlokalen i Kärrgruvan *af personer som på inbjudan af en del intresserade fruntimmer tillstädeskommit för att samråda om bildande af en förening som skulle verka för åstadkommande af ett sjukhem för lungotspatienter.* Sjukvårdsinrättningar saknades i tillräcklig mängd, 1907 avled i Norberg 72 personer, därav 15 i tuberkulos. 1929 avled 9 personer och 1953 den siste personen i tuberkulos.

En lokalkommitté inom Majblomman bildades 1934 vilken gick samman med Tuberkulosföreningen 1965 som då ändrade namn till Norbergs Majblommeförening. Föreningen finns ännu kvar och ordnar kolonivistelser.

Fram till 1910 hade föreningen samlat in 18 000 kr till byggande av en tuberkulossjukstuga inom socknen. 1909 beslöt Västmanlands läns landsting bygga sanatorium för hela länet och Norbergs Tuberkulosförening beslöt i fortsättningen inrikta sig på dispensärverksamhet. En specialutbildad dispensärsköterska anställdes, första året tillsammans med Västervåla Tuberkulosförening, därefter med Västanfors och Karbenning. Sedan Landstinget övertagit dispensärverksamheten 1938 ändrades föreningens stadgar att bereda sjukdomshotade barn kolonivistelser.

Redan 1912 hade föreningen börjat ordna sommarkolonier i egen regi,

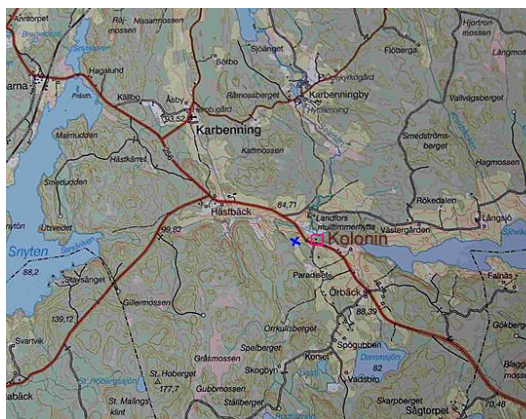
1912 – 1914	Flikens herrgård	1917 – 1945	Örbäck
1915	Fragg	1949 – 1951	Klackbergsgården
1916	Karbenning		

Barnkoloni i Bennebo i Karbenning. Längst till vänster Anna Ling bredvid maken Erik. Framför dem barnen, från vänster Harry och Ragnar i fotot till vänster. Alla fotona tillhör Hans Ling, det högra från 2013. Troligen visar fotona den koloni Norbergs Tuberkulosförening drev 1916.

I fortsättningen sändes barnen till olika kolonier, fram till 1967 Ramnäs barnkoloni i Åsa, från 1968 till 1978 till Björkängs barnkoloni i Tvååker, 1980 – 2001 Röda korsets sommargård Sunnerbo i Skummelövsstrand och till andra som Solstickans barnkoloni i Ennora i Västervåla och till privata hem.

1917 förvärvade föreningen den gamla gästgivargården i Örbäck i Karbennings socken för 7 200 kr. Kolonin låg söder om Svartån, nära vägen. Barnen kunde gå över ån efter vatten, i Långsjön, på en bro, nu borta. 1919 förvärvade föreningen en flygelbyggnad och byggde ut kolonin 1929. Fram till 1929 vistades omkring 35 barn på kolonin, efter utbyggnaden ibland upp till 50 barn. 1934 vistades 17 barn från Norberg, 20 från Västanfors och 6 från Karbenning i kolonin i 7 veckor. 1945 var kolonin nedsliten, renoveringskostnaden visade sig överstiga föreningens förmåga och kolonin såldes.

Örbäck med barnkolonin i röd cirkel och skolan i blått kors. Utsnitt ur topografiska kartan från 1986.

Före detta Gästgivargården och Norbergs barnkoloni i Örbäck vintern 2013. Foto Hans Ling.

Ramnäs sockens lokalförening mot tuberkulos

Ramnäs sockens lokalförening mot tuberkulos bildades den 15 februari 1919 för att hjälpa tuberkuloshotade med livsmedel, köpa kläder, skor och bekosta sanatorievistelser och övergick efter några år till förebyggande verksamheter, främst att skicka barn till kustsanatorier. Grundplåten, 1500 kr, kom från Ramnäs Bruk, dess disponent Gösta Kuylenstierna och doktor Källander. Folkskollärare Edward Malmgård var ordförande de första 35 åren och därefter prostén Ove Carlén, rektor Uno Söderlind, folkskollärare Lars Hedström och sist fru Märtha Ericsson. Första verksamhetsåret hade föreningen 109 medlemmar, 25 år senare var antalet nästan fyrdubblat. Verksamheten finansierades av basarer, frivilligbidrag, frivilliginsatser och kommunalt stöd. Ramnäs kommun sände 9 - 12 barn i sex veckor till en bondgård i Magnarp vid Skälderviken i nordvästra Skåne åren 1932 - 1934. 1935 flyttades kolonin till Åsa i Halland där den drevs tillsammans med Västervåla lokalförening.

Den 21 maj 1944 firade föreningen 25 år med gedigen och förnämlig utformning i Ramnäs kyrka. Fru Margareta Lagercrantz sjöng, musikediktör Sven Haake spelade på Strand-orgeln, Stig Larsson spelade violin, Uno Eriksson spelade violoncell, Ramnäs kyrkokör under kantor E. Malmgård och Ramnäs manskör under Rud. Öhrberg medverkade. Kyrkoherde Ove Carlén redogjorde för föreningens historia. Föreningen fick en rad fasta, årliga bidragsgivare: Ramnäs Bruk 100 kr, Ramnäs Handelsförening 100 kr, Seth Karlssons fond 150 kr, Virsbo AB 100 kr, Virsbo kyrkliga sykkrets först 25, senare 50 kr, Ramnäs kommun 300 kr och Syföreningen i Seglingsberg med varierande belopp.

Föreningen sände de sista åren vanligen två grupper barn om 20 till 28 i varje grupp fram till sista året 1968. Föreningen fick Majblommemedel och kommunalt stöd, det sista 1964 om 2 400 kr. 1934 Och 1935 fick den bidrag från Virsbokretsen av Röda Korset med 100 kr vardera året, 1937 med 150 kr (enligt Röda korsets kassabok för åren mellan 1914 och 1941). 1959 avböjde Röda Korset en bidragsansökan. 1965 fick Surahammars kommun 2 900 kr i statsbidrag för koloniverksamheten.

Någon dispensärverksamhet drevs inte av föreningen. Det fanns en Majblommekommitté som nu har sammanförts med Surahammars.

Väster-Våla lokalförening mot tuberkulos

Väster Våhla tuberkulosförening bildades 1908 med *ändamål att med till buds stående medel värka för bekämpandet af tuberkulosen, såsom varande en förhärjande sjukdom i vårt land, med särskild hänsyn till förhållandena inom Vester Våla socken. Föreningens första uppgift är således att genom lämpliga råd och åtgärder söka förhindra tuberkulossmittans utbredning, samt att om möjligt söka förebygga dess uppkomst genom råd och anvisningar i allmän hygien (hälsovård) särskildt med hänsyn till det uppväxande släktet.* Initiativet kom från fru Hermanna Lange, änka efter kronofogde Lange, och grosshandlare (i möbler, i Granhult, nuvarande Nya Serveringen) Carl Svensson, i sin ungdom tbc-sjuk., Carl Svensson var drivande kraft i styrelsen i 40 år, längsta tiden som ordförande. G föddes i Skärkind i Östergötland år 1865, startade affär i Engelsberg 1903 med ett 50-tal resande agenter landet runt som från början sålde ur, velocipeder av eget märke Carol och Carolus, symaskiner, lantbruksmaskiner och åtskilligt annat för att mot slutet koncentrera sig på möbler. Carl blev 90 år. Till förtroendemän valdes folkskolläraren K. J. Palm, fjärdingsmannen A. G. Andersson och hemmansägaren G. Andersson. Doktor Hildebrand hjälpte till och Hermanna Lange, undertecknade årsberättelsen. Första året bildades såväl syförening som lokalkommitté för majblomman och Herr Artisten A. M. Lindström (väletablerad konstnär) skänkte jordområde vid Ängelsbergs järnvägsstation och hyrde ut bostad till sköterskan kostnadsfritt i fem år. Verksamheten bedrevs i Systerbo i väntrum och mottagningsrum där läkaren fanns en dag i veckan. Tomten byttes 1915 mot Systerbo med en mellanskillnad om 1 300 kr. 1916 överlämnade föreningen fastigheten till Västervåla församling mot att församlingen betalade 1 300 och upplät bostad och behandlingsrum åt sjuksystemen så länge hon var anställd av föreningen. Utöver bostad, väntrum och mottagningsrum för sjuksystemen fanns i Systerbo församlingssal för gudstjänster, söndagskola och andra möten. Under Lindströms tid var Systerbo hans fotoateljé med två kvinnliga fotografer.

Vägvisare för patienter.

Adresslapp på trälåda.

Systerbo vintern 2013. Foto Bengt Antonsson.

Församlingen behöll Systerbo till 1980 som församlingshem och distriktssköterskemottagning. Byggnaden var nedsliten och församlingen ansåg sig inte kunna bekosta upprustning. Syföreningen gick 1948 samman med kyrkliga syföreningen med verksamhet fram till 1993, de sista åren i medlemmarnas hem och i Sockenstugan. De första åren hade föreningen dispensärsköterska tillsammans med Norbergs lokalavdelning, därefter med Karbenings. Dispensärläkaren fanns i Norberg.

Fram till 1925 sändes barn till sanatorier, av platsbrist inte så många som föreningen velat, och i några få fall därför att barnen vägrat åka. Från 1925 blev det barnkolonier i stället. Föreningen remitterade många vuxna till sanatorievård som bekostades av socknen. De finns inte med nedan.

	Barn	Barnkoloni	Barn	Tid	Sanatorium
1909			3	2 månader	Skälderviken
1911			4		Styrsö
			1	7 månader	Kolbäck
1912			3		Styrsö
1913			4	2 månader	Styrsö
1915			3	2 månader	Styrsö
1916			4	2 månader	Styrsö
1919			1	4 månader	Skogsfjället
1920			4	7 veckor	Styrsö
1921			2	2 månader	Styrsö
			2	8 månader?	Styrsö
1922			2	12 + 7	Styrsö
			1	månader	Skogsfjället
1923			5		Styrsö
			1	12 månader	Styrsö
1924			1	9 ½ månad	Styrsö

1925	1	Fjällbacka	2	Styrsö
1926	6	Skälderviken		
1927	11	Skälderviken?		
1928	9	Skälderviken		
1929	9	Skälderviken		
1930	10	Skälderviken		
1931	11	Skälderviken		
1932	15	Åsa		
1933	10	Skälderviken		
1934	10	Skälderviken		

Under åren 1921 till 1924 vistades ett barn nära tre år på Styrsö kustsanatorium, hon återkom frisk. Skogsfjällets sanatorium låg i Västerås (byggt 1911, idag förändrat till Västmanlands sjukhus). Kronprinsessan Viktorias kustsanatorium låg i Väjbyslätt vid Skälderviken. I Kolbäck fanns tuberkulossjukstuga.

1911 fanns 133 betalande medlemmar och vid årets slut var föreningens tillgångar 926.58 kr i bankmedel och kontanter samt inventarier i Systerbo 413.71. Inkomsterna uppgick till 1 530.14 kr, varav 75.- kr från Västervåla kommun för lokal för läkaren. Utgifterna var främst sjuksköterskans avlön 450.- kr, årsavgift till Länsföreningen 68.50 kr, kolonivistelse för 4 barn på Styrsö kustsanatorium 200.03 kr, totalt 1 448.76 kr.

Den 1 april 1911 anställdes sjuksköterskan Lilly Hendén från Gävle. Dispensärsköterskorna kom framdeles tidvis att tjänstgöra även för Karbenings lokalavdelning och som församlingssystrar i Västervåla församling.

Den 4 dec 1911 beslöt styrelsen att, *om därtill föräldrarna lämnade sitt samtycke, söka få L....s flicka intagen på Kungsörs barnhem för friska barn från tuberkulösa hem.*

Ur syster Ingrid Johanssons journal som börjar den 28 mars 1910 och slutar två år senare med: *Nr 15, hustrun A.... S.... , 49 år, Trummelsberg. Anmäld för tbc-föreningen av Dr Karlow som konstaterat att hon insjuknat 1910 i Lunginflammation och har sedan dess ej varit riktigt bra. Hostade hela vintern blev undersökt av dr Hildebrand d 23 mars 1911 varvid hon då befanns hava svår lunginflammation. Blev kvar ej bättre under sommaren utan hostade och kände sig matt. Blev undersökt av Dr Karlow den 16 okt 1911 . Familjen är i små omständigheter, men hade mycket ordentligt och snyggt. Fick spottkopp och näsdukspåse som hon lovade använda. Får även från den 15 nov 1 liter söt mjölk dagligen på föreningens bekostnad . Död den 29 dec 1911. Anteckningarna avslutas med ett stort svart kors liksom flera av de andra 14.*

F banvakten Stellin avled i lungtuberkulos. Änkan fick 41 kr för brända persedlar och sängkläder. Bostaden sanerades.

1912 dog 6 personer i tbc.

1913, efter två års väntetid anställdes via Diakonissanstalten Samariterhemmet i Uppsala församlingssystem Betty Ingvarsson. Hon var den förste som utgick från Samariterhemmet med förenad dispensär – och församlingsarbete. Tuberkuloföreningen och församlingen

delade på kostnaden. Hon fick bidrag till en tuberkuloskurs på Hålahults sanatorium, tjänstevelociped och gemensam telefon med grannen grosshandlare Carl Svensson. Elektrisk belysning installerades i Systerbo liksom i övriga Ängelsberg. Syster Betty ledde också en tid sångkören Systerboflickorna.

1918 inköptes tvättmaskin till församlingssystemen och väggapparaten byttes mot en bordtelefonapparat. 3 000 kr överlämnades från Fröken Sophie Lundins dödsbo till föreningen att lämna avkastningen därav till Lovisa Gäfvert vid Ängelsbergs bruk så länge hon levde, samt efter hennes död, fritt användas.

1923 ändrades namn och stadgar där den viktigaste ändringen var att föreningen skulle anta en sköterska och så länge tjänsten var förenad med tjänsten som församlingssystem skulle antagandet ske i samråd med kyrkorådet.

1933 anställdes via Diakonissanstalten Samariterhemmet i Uppsala Anna Larsson som församlingssystem av församlingen och som dispensärsköterska av tuberkulosföreningen. Hon tjänstgjorde till 1947. Hennes företrädare Betty Ingvarsson hade tjänstgjort i 20 år.

1935 hade socknen 1300 innevånare. 37 hem undersöktes, i tre av dem fanns tbc, en person avled av tbc under året. 8 hem fick understöd i form av medicin, mjölk samt kläder för sanatorievistelse. Dispensärsköterskan gjorde 322 hembesök, 16 resor, 13 vakningar, 5 svepningar, gjorde 518 omläggningar och hade 273 besök på mottagningen samt delade ut julklappar. Kläder gavs till några av de barn som fick barnkolonivistelse. 1935 erhöll föreningen 589.37 kr från staten, 570 kr från Länsföreningen, 681 kr från Nationalföreningen, 1 051.50 kr från Västervåla församling, 100 kr från Reveny, 137 kr i medlemsavgifter och övrigt 733.22 kr, totalt 3 862.09 kr. Utgifterna var totalt 5 941.29 varav avlöningar 1 827.05 kr, hyra för Systerbo med sköterskans bostad 1 572.91 kr, sommarkolonin 785.25 kr, inventarier till kolonin 665.09 kr och utdelat understöd 792.62 kr. 1937 testamenterade änkan Karolina Sofia Bysell ¼ del av sin kvarlåtenskap, 456.69 kr, till föreningen.

Under föreningens 25 årsjubileum 1933 berättade grosshandlare Carl Svensson om föreningens verksamhet: från 1908 till 1932 var föreningens inkomster sammanlagt: kommunalt bidrag 18 545 kr, anslag från stat, landsting, nationalföreningen 30 215 kr, Konsumtionsföreningen Reveny 500 kr, årsavgifter, födelsedagsavgifter samt Majblomman 28 402 kr. Utgifter till avlöningar 34 812 kr, bränsle, lyse och underhåll 6 547 kr, resekostnader för dispensären 67 kr, expeditionskostnader 2 413 kr, barnavård 14 636 kr, understöd 6 123 kr, medicin 1 532 kr och övrigt 3 116 kr.

Under dessa år gjorde dispensärsköterskan efter 1913 i genomsnitt 163 hembesök per år, som mest 1930 med 311. Under 13 av åren fanns i snitt 13 hem med tbc-sjuka, flest 1926 med 26 hem. Under 10 av åren avled i snitt 2 personer varje år, flest 1912 med 6.

Västervåla Understödsbyrå för tuberkulossjuka sköttes av byråsköterskan och journalförde de sjukas anhöriga, ekonomi och bostadsförhållanden.

Från 1 juli 1938 övertog landstingen ansvaret för dispensärvården i landet och

dispensärsköterskan Anna Larsson lämnade föreningen och anställdes som distriktssköterska.

Slutord

Ovanstående är en dyster läsning. Tuberkulosföreningarnas verksamhet måste dock ha inneburit stor lättnad för många. I årsberättelsen för lokalföreningen i Västervåla 1924 noteras: *Föreningen har bekostat vård å Styrö för ett barn, lidande av tuberkulös höftsjuka, sedan år 1921. Barnet hemkom friskt i sept. 1924.*

Källor

Barr, Knut, Kungariket Kungsör. 2008.

Norbergs Majblommeförening 1905 – 1980. (Otryckt jubileumsskrift 1980).

Nordmark, Ebba och Söderblom, Marianne: Koloniverksamhet - från filantropi till kommunalisering med fokusering på Västeråskolonierna. 1994.

Ramnäs-Virsbo Hembygdsförenings arkiv.

Surahammars kommuns arkiv: Barnkolonistyrelsens korrespondens år 1967-1969 och Sociala centralnämnden barnkoloniverksamhet år 1977-1980.

Wirsbo historiska arkiv: Wirsbo Bruks arkiv, Virsbokretsen av Svenska Röda Korsets arkiv.

VLT Fredagen den 19 Maj 1944.

Västmanlands Folkblad Onsdagen den 8 februari 1933.

Västervåla Hembygdsförenings arkiv: Västervåla lokalförening mot tuberkulos arkiv.

Ölmevalla Bygdegilles arkiv.

[www.kungsbacka.se/kulturhistoriska/skyltar/Barnkolonierna på Åsa.pdf](http://www.kungsbacka.se/kulturhistoriska/skyltar/Barnkolonierna_pa_Asa.pdf)

www.kvsmuseum.se/Barnkolonier3.html

www.lanstyrelsen.se/halland/.../platserforfritidfostranochfest2.pdf